

Utveckling av frukt- och bärsortimentet, del 1

BIRGITTA SVENSSON, Institutionen för biosystem och teknologi, SLU

KIMMO RUMPUNEN, Institutionen för växtförädling, SLU

ELISABET NILSSON, Stiftelsen Trädgårdsodlingens Elitplantstation

GUNNEL HOLM, E-planta ekonomisk förening

ERIKA WALLIN, Wakire AB

SOLVEIG SIDBLAD, Fritidsodlingens Riksorganisation

Nya sorter introduceras kontinuerligt och det blir allt svårare att välja för både producenter, handel och konsumenter. Genom en ny modell för utvärdering av nya frukt- och bärsorter lämpliga för Sverige kan vi få en bra uppfattning om odlingsvärdet. Testodlingar på tre platser i landet pågår nu inom projektet Kvalitetssäkring av frukt- och bärväxter och resultaten samlas i en databas för utvärdering. Det finns många äldre sorter som är odlingsvärda men även en del som är mindre bra, vissa är dock av kulturhistoriskt intresse. En sortimentsanalys visar vilka sorter av frukt som kan rekommenderas. I detta Faktablad redovisas aktuella fruktsorter. Bärsorter redovisas i ett kommande Faktablad, del 2.

AGNES® E är en ny vacker och frisk sommarsort framtagen på Balsgård med mycket god smak. Foto: Olle Wennberg

Partnerskapsprojekt

Inom projektet Kvalitetssäkring av frukt- och bärväxter har det befintliga sortimentet av frukt- och bärväxter genomgått en utvärdering. Ett 60-tal frukt- och bärexperter från hela landet ombads att värdera de sorter som de hade erfarenhet av. Totalt besvarade 39 personer enkäten. Medel- och medianvärden togs fram både på hela underlaget och utifrån vilken geografisk

region uppgiftslämnarna befann sig i. Resultaten har därefter gått igenom i detalj av en arbetsgrupp med representanter från produktions- och handelsledet och sedan slutligen stämts av och justerats med företrädare för varumärkena E-planta och Grönt Kulturarv.

Uppdaterad märkning

De rekommendationer som presenteras här fokuserar på odlings-

värda fruktsorter i E-plantssortimentet samt kulturhistoriskt intressanta sorter för märkning med Grönt kulturarv. För att få märkas med Grönt kulturarv ska sorterna vara mandatsorter (dvs. sorter av svenskt ursprung eller utländska sorter med lång dokumenterad odlingstradition) och som bevaras i den nationella genbanken.

E-planta

Varumärket E-planta är en kvalitetsmärkning av träd och buskar utvalda för odling i svenskt klimat. Även virusfria (=certifierade) fruktträd och bärväxter säljs under denna beteckning. Provodling ger säkra växtbeskrivningar och zonangivelser. Stiftelsen Trädgårdsodlingens Elitplantstation (EPS) äger varumärket E-planta. En expertgrupp vid EPS väljer ut de växter som E-märks.

Grönt kulturarv®

Kulturhistoriskt intressanta sorter marknadsförs under varumärket Grönt kulturarv. Det har skapats för att marknadsföra växtmaterial som samlats in av Programmet för odlad mångfald (POM) som är ett nationellt program för att bevara den genetiska mångfalden bland de odlade växterna. POM samordnas från Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp, men är ett nätverk där ett antal organisationer och myndigheter ingår, t ex friluftsmuseer, botaniska trädgårdar, Fritidsodlingens Riksorganisation, Jordbruksverket och Riksantikvarieämbetet.

Projektet *Kvalitetssäkring av frukt- och bärväxter*

har genomförts som ett partnerskapsprojekt vid SLU 2012-2014. Partners har varit Elitplantstationen, E-planta, Fritidsodlingens Riksorganisation, Hushållningssällskapet Rådgivning Nord, HIR Malmöhus samt SLU. Syftet har varit att tillhandahålla ett kvalitetssäkrat modernt växtsortiment som motsvarar kraven från plantproducenter och växtanvändare. Viktiga mål i projektet har varit att ta fram ett hållbart system för utvärdering av nya frukt- och bärväxter. Här ingår en databas för utvärderingsresultat, analys av befintligt sortiment, insamling av nytt intressant växtmaterial, start av utvärderingar samt kommunikation av verksamhet och resultat med producenter, handel och växtanvändare.

Det tar tid att förändra ett sortiment. Produktionen av fruktträd och bärbuskar planeras flera år i förväg och även handeln behöver tid för omställning. Det innebär att förändring av E-plantssortimentet och införande av Grönt kulturarv för fruktträden sker först under hösten 2015, arbetet med förändring i bärsortimentet pågår och genomförs senare.

Alla fruktsorter som nämns i detta faktablad är certifierade och säljs som E-planta och/eller Grönt kulturarv.

Framtida verksamhet

Det finns ett stort intresse från både plantproducenter och handel att utveckla arbetet med att förnya och förbättra sortimentet. Projektet *Kvalitetssäkring av frukt- och bärväxter* fortsätter under ledning av Elitplantstationen från 2015. Finansiering från producenter, handel, forskningsstiftelser och myndigheter är nödvändig för en kontinuerlig verksamhet som kan säkerställa ett väl dokumenterat växtmaterial för svenska klimatförhållanden.

Fruktsorter med E-status från hösten 2015

Följande sorter bedöms som så odlingsvärda att de i fortsättning kommer att säljas under varumärket E-planta (E). En del av sorterna är även kulturhistoriskt intressanta och märks då även med Grönt kulturarv (GK). Sorter som rekommenderas främst från zon 4 och uppåt och är märkta med ★.

Fruktsorter med E-status från hösten 2015

Äpple (*Malus domestica*)

AGNES[®] E
'Amorosa'^{PBR} E (även GK)
'Aroma' E (även GK)
'Belle de Boskoop' E
'Birgit Bonnier' E (även GK)
'Discovery' E
'Filippa' E (även GK)
FOLKE[®] E
'Fredrik'^{PBR} E
'Ingrid Marie' E
'James Grieve' E
'Gyllenkroks Astrakan' E (även GK) ★
HÖSTDESSERT E
'Katja' E (även GK)
LOVISA[®] E
'Mio' E (även GK)
'Oranie' E (även GK) ★
RÖD MELBA E ★
'Rödluvan' E (även GK)
'Silva' E (även GK) ★
'Sävstaholm' E (även GK)★
TRULSA[®] E

Päron (*Pyrus communis*)

'Carola'^{PBR} E (även GK)
'Clapp's Favourite' E (även GK)
'Clara Frijs' E (även GK)
'Colorée de Juillet' E
'Conference' E (även GK)
'Doyenné du Comice' E (även GK)
'Göteborgs Diamant' E (även GK)
'Fritjof'^{PBR} E (även GK)
'Ingeborg'^{PBR} E (även GK)
WILLIAMS E

Plommon (*Prunus domestica*)

'Allmänt Gulplommon' E ★
'Allmänt Rödpplommon' E ★
'Experimentalfältets Sviskon' E (även GK) ★
'Herman' E (även GK)
'Jubileum'^{PBR} E (även GK)
'Komet' E
'Opal' E (även GK)
'Reine Claude d'Althan' E (även GK)
'Reine Claude d'Oullins' E (även GK)

'Tunaplommon' E ★
'Victoria' E (även GK)
'Violetta'^{PBR} E (även GK)

Surkörsbär (*Prunus cerasus*)

FANAL E
'Nordia'^{PBR} E (även GK)
SKUGGMORELL E (även GK)

Sötkörsbär (*Prunus avium*)

'Büttners Späte Rote Knorpelkirsche' E (även GK)
'Gårdebo' E (även GK)
'Heidi' E (även GK)
'Lapins' E
'Merton Glory' E
'Regina' E
'Stella' E
'Van' E
'Victor' E

Fruktsorter som tidigare varit E-märkta men som enbart kommer att säljas under varumärket Grönt kulturarv från hösten 2015

Äpple (*Malus domestica*)

'Alice' GK
'Cox's Orange Pippin' GK
'Cox's Pomona' GK
'Gravensteiner' GK
GRAVENSTEINER RÖD GK
'Signe Tillisch' GK
'Sylvia' GK
TRANSPARENT BLANCHE GK
'Åkerö' GK

Päron (*Pyrus communis*)

ESPERENS HERREPÄRON GK
'Experimentalfältets Augustipäron' GK
GRÅPÄRON GK
MOLTKE GK

Plommon (*Prunus domestica*)

CZAR GK
'Ive' GK

Sötkörsbär (*Prunus avium*)

STOR SVART BIGARRÅ GK

FOLKE® E är en ny sort framtagen på Balsgård med stora välsmakande frukter som passar att avnjutas direkt eller att användas i köket. Foto: Hilde Nybom.

TRULSA® E är en ny tidig höstsort framtagen på Balsgård med söta aromatiska frukter. Foto: Olle Wennberg.

LOVISA® E är en ny sort framtagen på Balsgård med stora vackra äpplen av Katja-typ som har mild och god smak. Foto: Olle Wennberg.

FOR
FRITIDSODLINGENS RIKSORGANISATION

Faktaruta

- Faktabladet är utarbetat inom Institutionen för Biosystem och teknologi vid LTV-fakulteten www.slu.se/bt
- Projektet har finansierats av Partnerskap Alnarp, Wiklands fond, Tillväxt Trädgård, E-planta ek. för. Fritidsodlingens Riksorganisation och Stiftelsen Trädgårdsodlingens Elitplantstation.
- Projektledare: Birgitta Svensson, birgitta.svensson@slu.se, Institutionen för biosystem och teknologi
- På webbadressen <http://epsilon.slu.se> kan detta faktablad hämtas elektroniskt

Tillväxt Trädgård

Tillväxt Trädgård är ett samarbete mellan akademi och näringsliv med syfte att skapa tillväxt och hållbar utveckling i trädgårdsnäringslivet. Större parter är SLU, LRF, GRO och flera Hushållningssällskap. Andra parter är Cascada, Grön Kompetens, Lovang Lantbrukskonsult och Virgo Grön Konsult. Projektet finansieras även av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling genom Jordbruksverket och Länsstyrelsen i Skåne. www.tillvaxttradgard.se

